

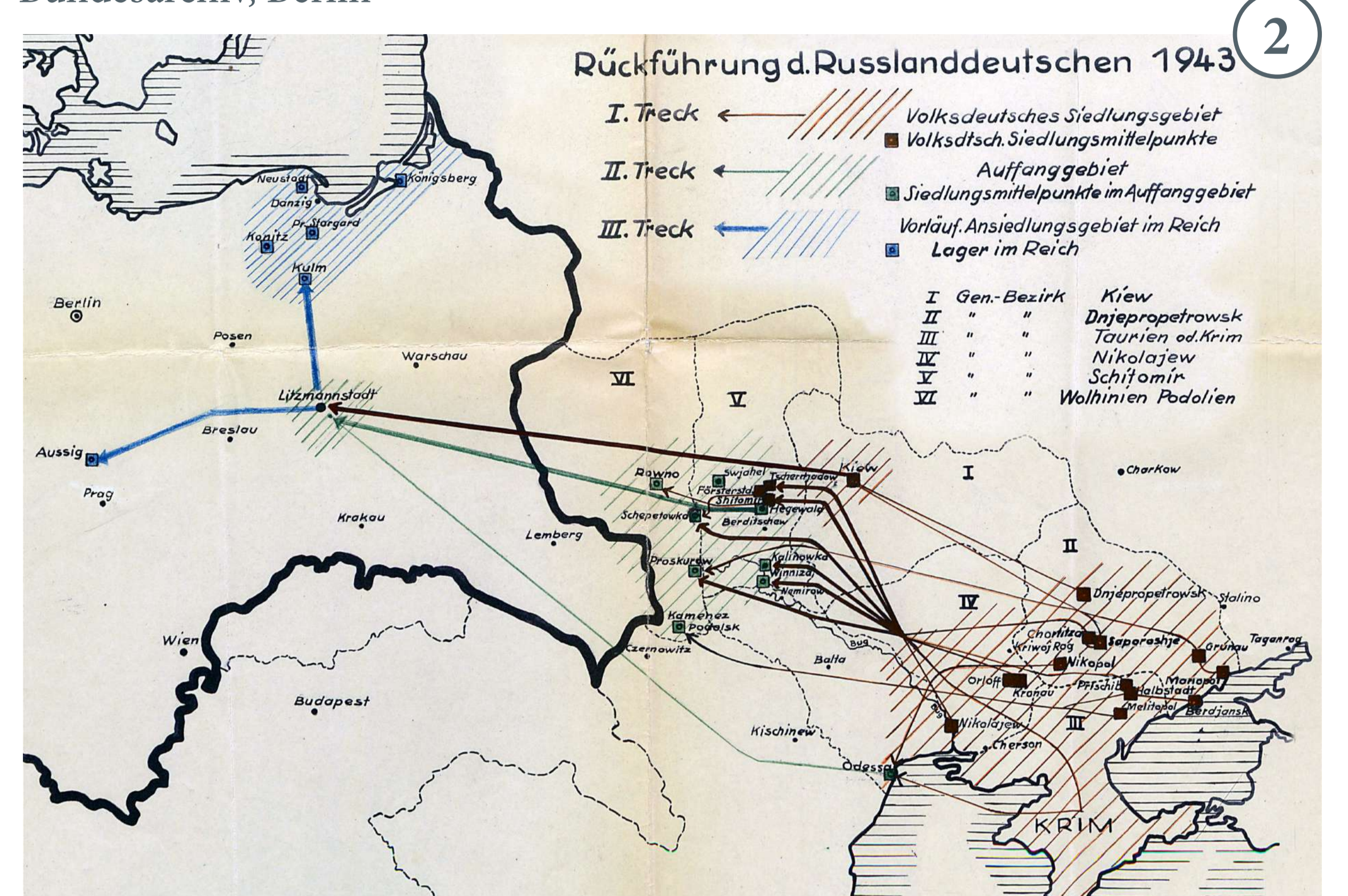
ЗАХІДНИЙ ВЕКТОР ПЕРЕСЕЛЕННЯ UMSIEDLUNG RICHTUNG WESTEN

Переселення етнічних німців з окупованої України до Німеччини почалося через посилення тиску окупаційної влади і погіршення життєвих умов. Ситуація на фронті напрями впливала на стан етнічних німців. Під час весняного наступу Червоної армії 1942 р. з прифронтової зони – Харкова й околиць – кілька тисяч «фольксдойче» переселили у запланований район компактного поселення Гальбштадт (Запорізька обл.). Після поразки під Сталінградом почався відступ германських і союзних військ. Його випереджував вивіз цивільного населення на Захід.

Етнічні німці опинилися у складній ситуації. Доля десятків тисяч чоловіків, арештованих у роки «Великого терору», залишалася невідомою. Їх родини сподівалися, що вони ще живі. Але залишатися на місці і ризикувати знову потрапити до рук НКВС не передвіщало нічого доброго. Тим більш що було відомо про депортації німців Криму, повольських німців восени 1941 р. і частини німців з Харківської області навесні 1942 р. Переселення на територію Рейху у цій ситуації обіцяло захист від неминучих нових репресій. Для багатьох родин, членами яких були особи інших національностей, евакуація до Німеччини означала розрив зв'язку з родичами.

2. Шляхи адміністративного переселення німців України у 1943 р. Бундесархів, Берлін

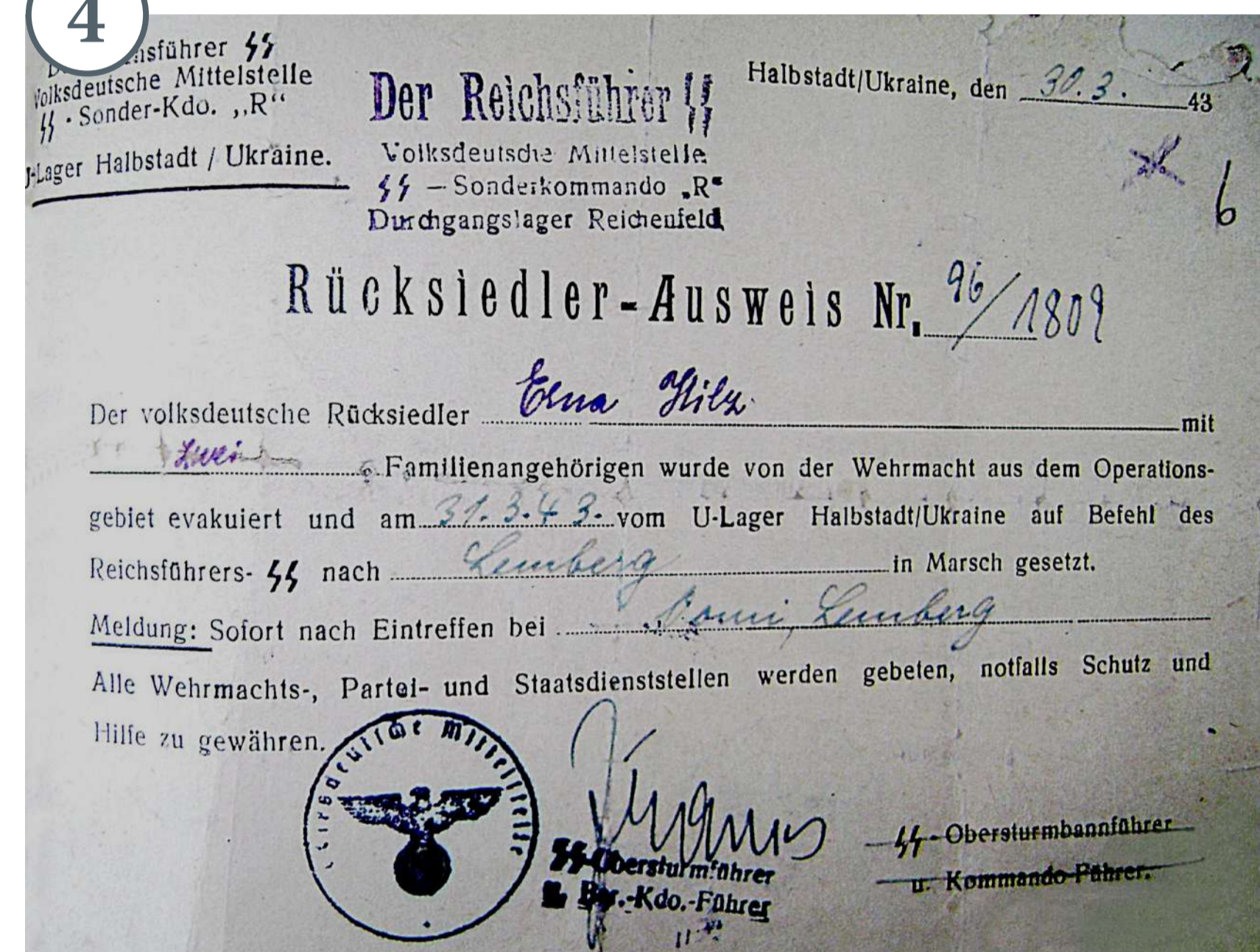

1. Менноніти з Ейнлаге (Хортиця) в очікуванні потяга для евакуації на захід, 28 вересня 1943 р. Збірка А. Айсфельда
Mennoniten aus Einlage (Chortiza) in Erwartung eines Zuges für die Evakuierung nach Westen. 28. September 1943. Sammlung A. Eisefeld

3. Обоз адміністративних переселенців з с. Вейнау Запорізької обл. Осінь 1943 р. Сімейний архів Ф. Юрдан
Treck mit Administrativumsiedlern aus Weinau, Gebiet Saporosch'je. Herbst 1943. Familienarchiv F. Jordan

Із серпня 1943 р. 73 000 сільських німців Лівобережжя Дніпра тимчасово перемістили на Волинь і в Поділля, розраховуючи повернути їх назад після успішного літнього наступу. Поразка під Курськом докорінно змінила ситуацію. З жовтня 1943 по травень 1944 р. відбулося переселення 72 000 німців з міст півдня Рейхскомісаріату Україна (РКУ) і сільського населення з районів Хортиці і Мелітополя. З цих обозів 10 000 неодружених жінок і дівчат, старших 16 років, вилучили і направили до Німеччини на сільськогосподарські роботи. Одночасно йшло переселення 44 600 осіб із західної частини РКУ у Білосток, звідти – у провінцію Вартегау. Ці три акції переміщення кінні і в інших обозів важко прохідними, розмитими осінніми дощами дорогами, а потім в умовах зими, проходили особливо тяжко. Затяжні переходи у негоду, нестача зимового одягу, харчування, медичного обслуговування і можливості тимчасового відпочинку, напади на обози партизан і бомбові удари авіації, тиф, дифтерія, простудні та інші захворювання призвели до загибелі тисяч людей, виснаження і деморалізації тих, хто залишився в живих.

4. Посвідчення Ерні Гільд про її направлення з родиною до Лемберга з табору для переселенців Гальбштадт (Запорізька обл.). 30 березня 1943 р. Державний архів Сумської області
Rücksiedler-Ausweis von Erna Hiltz, die mit ihrer Familie aus dem Umsiedlerlager Halbstadt (Gebiet Saporosch'je) nach Lemberg in Marsch gesetzt wurde. 30. März 1943. Staatliches Gebietsarchiv Sumy

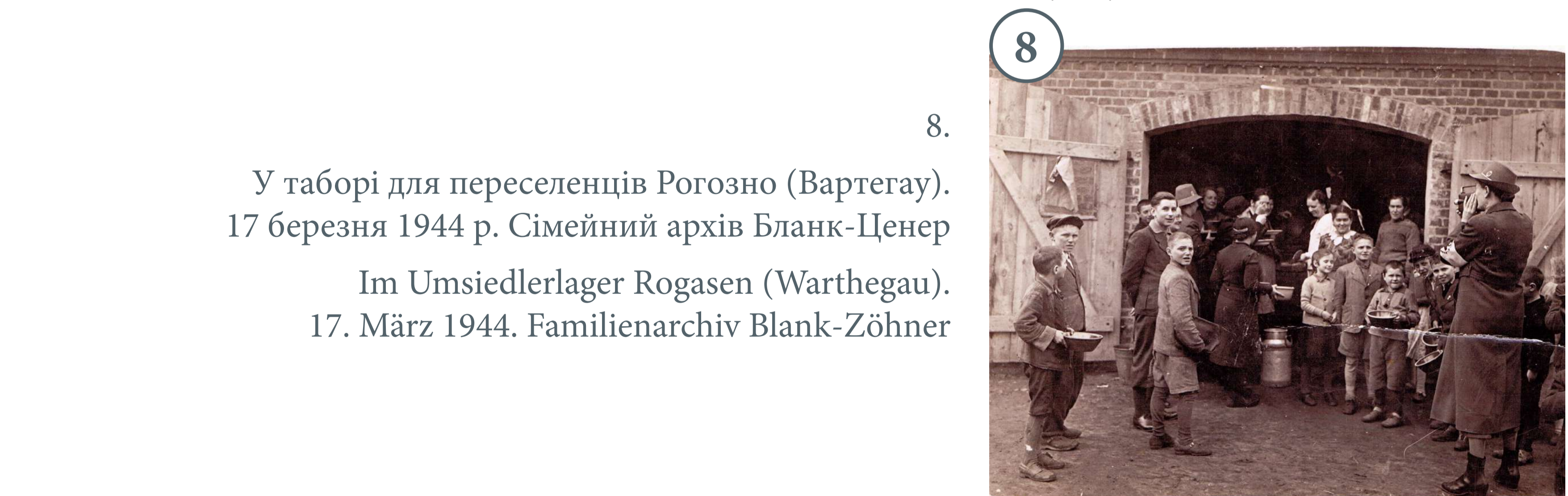
5. Обоз переселенців з Молочної на відпочинку. Зима 1943/44 р. Збірка А. Айсфельда
Rast des Trecks der Umsiedler von der Molotschnaja. Winter 1943/44. Sammlung A. Eisefeld

7. Обоз адміністративних переселенців. Осінь 1943 р. MLA Bethel College, USA
Treck von Administrativumsiedlern. Herbst 1943. MLA Bethel College, USA

У березні 1944 р. понад 108 000 німців у Транснестрії вирушили обозами у призначенні їм місця в окупованій Польщі і східних провінціях Рейху. Шлях пролягав через Бессарабію, потім двома колонами вздовж Дунаю територією Румунії, Болгарії, Сербії до Ясенево, де бл. 8 000 возів, 20 000 коней і 10 000 голів великої рогатої худоби були передані німецькій владі. Далі ешелони з людьми слідували залізницею через Угорщину, Моравію і Богемію у Вартегау до 27 липня. У вагон уміщалися 65–70 осіб із залишками багажу. Це тотальне переселення залишилося у пам'яті українських німців і їх нащадків трагічною сторінкою їхньої історії під назвою «великий трек». Після прибуття до збірних таборів послідували фільтрація для натуралізації, призов чоловіків на військову службу з відправкою на фронт, направлення інших на роботи.

Етнічних німців, переселених за радянсько-германськими угодами (1939–1940), і етнічних німців України розмістили на польських територіях, які германське керівництво мало намір германізувати, тобто замість осілого польського і єврейського населення вселити німців. За свідченнями українських німців, вони співчували польським селянам, у будинки яких їх вселили. Ще свіжими були спогади про націоналізацію нерухомості, розкуркулення і висилки, які вони пережили при радянській владі. Частина цих адміністративних переселенців, не придатних (за оцінкою СС) для германізації анексованих територій, відправили у якості робочої сили у Верхню і Нижню Сілезію, Саксонію та інші провінції. Після вступу Червоної армії у Польщу і східні провінції Рейху більша частина адміністративних переселенців у потоках біженців змогла добратися до Саксонії, Бранденбургу, Баварії.

8. У таборі для переселенців Рогозно (Вартегау). 17 березня 1944 р. Сімейний архів Бланк-Ценер
Im Umsiedlerlager Rogasen (Wartegau). 17. März 1944. Familienarchiv Blank-Zöhner

9. Хортицькі меннонітки з дітьми у таборі для переселенців [Німеччина]. 1944
Chortizaer Mennonitinnen mit Kindern im Umsiedlerlager [Deutschland]. 1944

